

Potřeby člověka klasifikace, hierarchie naplnění

Definice

- Lidská potřeba je stav organismu, charakterizovaný napětím, dynamickou silou, která vzniká při nedostatku nebo přebytku v oblasti biologické, psychologické, sociální a duchovní
- Naplnění potřeby směřuje k vyrovnaní a obnovení změněné homeostázy organismu
- Potřeba je stavem interakce mezi organismem a prostředím, mezi subjektem a objektem

Význam pojmu potřeba

- Biologický – vyjadřuje stav narušené fyziologické rovnováhy (homeostázy)
- Ekonomický – vyjadřuje nutnost nebo žádost vlastnit nebo užívat nějaký předmět (např. boty)
- Psychologický – vyjadřuje psychický stav odrážející nějaký nedostatek. Je spojen s významem sociálním, vyjadřujícím nedostatky v sociálním životě

Vztah motivace a potřeb

Množství a intenzita potřeb závisí na:

- pohlaví
- věku
- prostředí, ve kterém jedinec vyrůstal
- inteligenci
- kulturní a společenské úrovni
- zdravotním stavu
- životních zkušenostech
- V průběhu života se potřeby jedince mění jak z hlediska kvantity, tak kvality.

Vztah motivace a potřeb

- Potřeba jako projev nedostatku či přebytku vyjadřuje stav organismu, který startuje proces motivace – motivační napětí
- Motivace (lat. moveo) – hýbám
- Motivace je proces, který určuje směr, sílu a trvání určitého chování a jednání
- Motivace – vnitřní (vnitřní pohnutky člověka, uspokojování vlastních zájmů a potřeb)
 - vnější (je dána okolním prostředím, které směřňuje člověka a klade na něj nároky, jenž se snaží uspokojit)

Vědomá a nevědomá motivace

- **Vědomá motivace** – stav, kdy si jedinec plně uvědomuje motivy svého chování (kariéra)
- **Nevědomá motivace** – hybná síla jedince aniž by tento jedinec si byl vědom motivů svého chování (nevíme proč se usmějeme na člověka, který nám připomíná někoho jiného aniž by jsem si to v danou chvíli uvědomili)
- **Substituce motivů** – potřeba vyvolává chování, které není typické pro danou potřebu, je náhradní (nadměrné jedení nemusí být motivováno hladem, ale osamělostí nebo jinými zdroji úzkosti)

Schéma motivace a chování

Motivační napětí (potřeba)- pocit hladu, ospalost

Činnost – jení, spánek

Uspokojení – nasycení, osvěžení

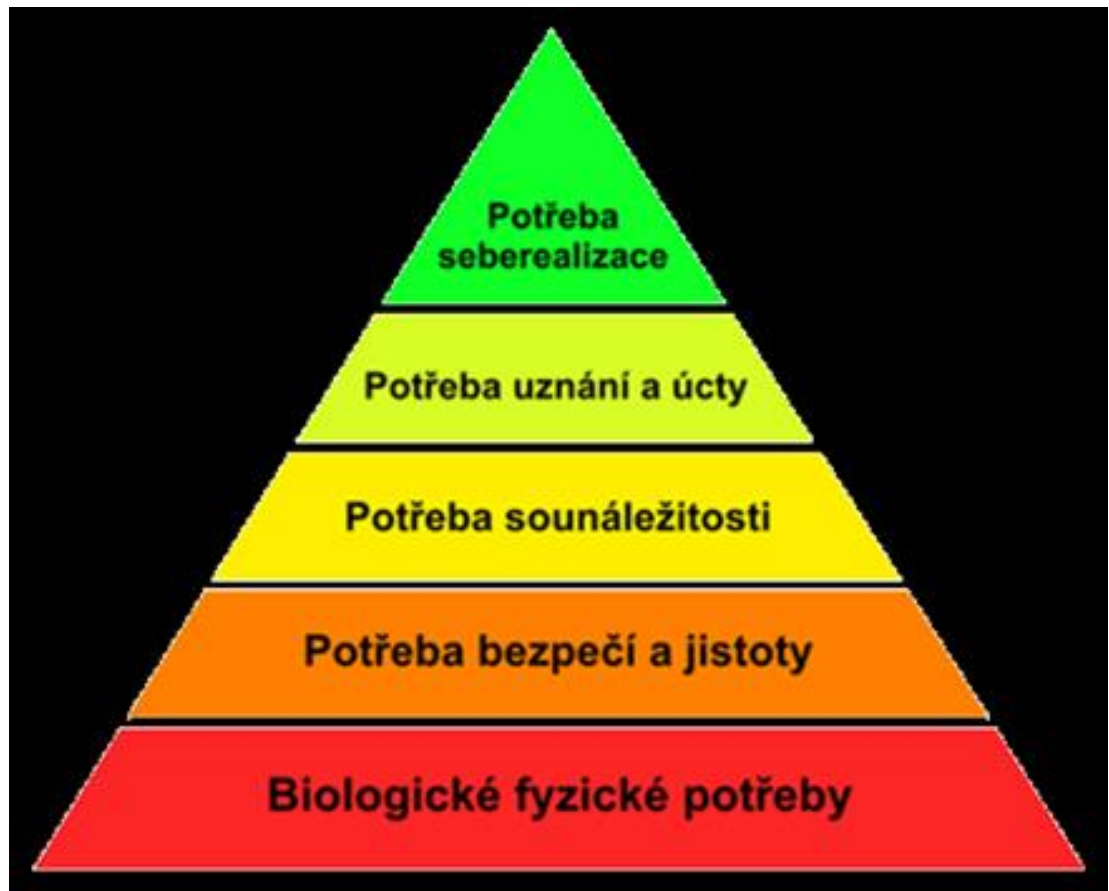
Klasifikace potřeb

- Dle významu potřeby pro život
- - **primární (nižší)** – potřeby biologické (uspokojení hladu, dostatek vzduchu...)
- - **sekundární (vyšší)** – získané, sociální, kulturní, společenské potřeby (potřeba blízkosti druhého člověka, úspěchu, přátelství)
- Dle podstaty člověka - fyziologické - kulturní - psychické - sebevyjádření - sociální - estetické - spirituální

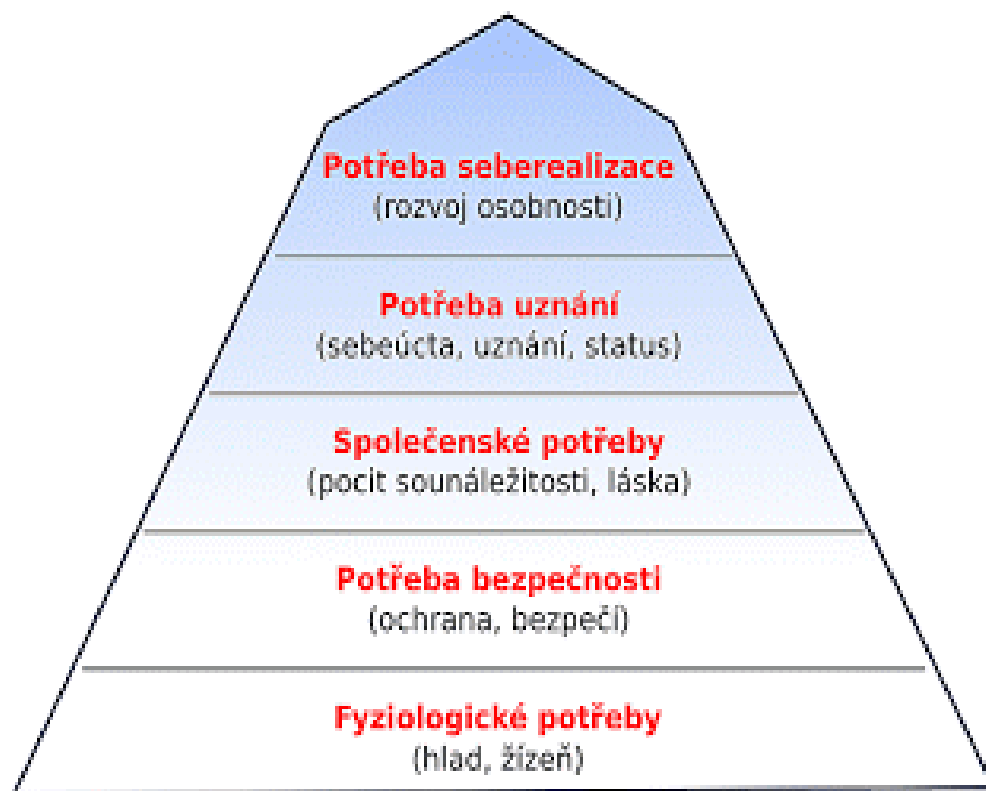
Maslowova pyramida lidských potřeb

- Abraham Harold Maslow (1908 – 1970)

americký psycholog

Klasifikace potřeb

Rozbor pyramidy potřeb

- **Fyziologické potřeby** - vyjadřují potřeby organismu, slouží k přežití.
- **Potřeba jistoty a bezpečí** - je potřebou vyvarovat se ohrožení a nebezpečí - vyjadřuje touhu po důvěře, spolehlivosti, stabilitě
- **Potřeba lásky a sounáležitosti** = afiliační potřeby - potřeba náklonosti, sociální integrace

Rozbor pyramidu potřeb

- **Potřeba uznání, sebeúcty** • vyjadřuje touhu po respektu druhých, prestiže v sociální skupině • vzniká v situaci ztráty respektu, kompetence, důvěry
- **Potřeba seberealizace, sebeaktualizace** • vyvstává jako tendence realizovat své schopnosti a záměry. • člověk chce být tím, kým podle svého mínění může být

Hierarchie potřeb je dána

- Věkem
- Pohlavím
- adaptačními schopnostmi
- sociálním zajištěním
- psychickým stavem
- nemocí (akutní, chronická)
- léčebným režimem

Faktory ovlivňující naplnění potřeb

- **Objektivní faktory** • vývojové stadium člověka • sociální prostředí jedince (rodina, vzdělání...) • omezení (nevidomí...)
- **Subjektivní faktory** • individualita člověka • mezilidské vztahy? (objektivní hodnocení) • pocit zdraví a nemoci

Způsoby naplnění potřeb

- **Zdravé naplnění potřeb** • neškodí jedinci ani jinému člověku • Je v souladu se sociálně-kulturními hodnotami jedince • neporušují zákonné meze
- **Nezdravé naplnění potřeb** • mohou poškodit jedince nebo druhé osoby • nejsou v souladu se sociálně-kulturními hodnotami • přestupují meze zákona • přinášejí jedinci neklid

Schéma naplnění potřeb

- Potřeba Podmínky (objektivní, subjektivní)
- Motivace
- Aktivita
- Uspokojení potřeby
- Nová potřeba

Míra naplnění potřeb

- **Prahové naplnění potřeb** = uspokojení, přinášející vyrovnanost a pohodu, pocit životního optima
- **Nadprahové naplnění potřeb** = projev hyperprotektivní péče pocity přílišné kontroly, nesvobody (přehnaná péče rodičů, partnera)
- **Podprahové naplnění potřeb** = může vést k pocitům frustrace, stresu, deprivaci

Projevy chování při nenaplnění potřeb

- **Frustrace** – pocity zklamání, psychický i fyzický diskomfort. Dlouhodobá frustrace zdravotní potíže (změny TK, onemocnění zažívacího traktu)
- **Stres** – obecná odezva organismu na jakoukoliv zátěž, tělesnou nebo duševní. Charakteristické projevy – prohloubené dýchání, tachykardie, pocení...
- **Deprivace** – nedostatečné uspokojování citových a smyslových potřeb pocity opuštěnosti, vyprahlosti, somatické problémy (bolesti hlavy, zažívací obtíže)

Bariéry v naplňování potřeb

- **Osobní bariéra** – ostych, pocit nedůvěry, obavy ze zklamání
- **Psychická bariéra** – neschopnost přijmout pomoc druhých
- **Jazyková bariéra** – vzájemné nepochopení (nesrozumitelná slova)
- **Fyziologická bariéra** – tělesný dyskomfort...
- **Bariéra prostředí** – nemocniční prostředí...
- **Nepochopení sdělovanému** – ostych znovu se ptát...
- **Méně časté bariéry** – vyslovení a přijetí omluvy, kritiky, pochvaly...

Význam teorie potřeb v ošetrovatelství

- **Poznání a uspokojení** vlastních potřeb
- **Pochopení potřeb druhých** (opakované používání signalizačního zařízení)
- **Základ pro ošetrovatelský proces** (hodnocení nemocného, plánování intervencí)
- **Využití v edukaci** (pomoc při nalezení cesty uspokojování potřeb)

Potřeby v nemoci

- **Faktory modifikující naplnění potřeb**
- *Nemoc* – často brání v uspokojování potřeb, mění vyjádření a možnosti jejich uspokojení
- *Osobnost člověka* – osobnostní vlastnosti určují způsob vyjádření, uspokojování i psychickou odezvu. Určující je typologie člověka (introvert...)
- *Mezilidské vztahy* – vztahy k příbuzným a blízkým narušují uspokojování potřeb nebo lze prostřednictvím těchto vztahů navodit zdravý způsob jejich uspokojení
- *Vývojové stadium člověka* – modifikuje signalizaci a způsob uspokojování potřeb i jejich psychickou odezvu.
- *Okolnosti, za kterých nemoc vznikla* – ohled na specifické situace (onemocnění matky dítěte)

Naplnění potřeb v nemocnici

- Povinnost poskytovatele zdravotnické a ošetrovatelské péče je vyhledávat způsoby uspokojení základních biologických potřeb (nabízet tekutiny, vhodné prostředí ke spánku...)
- Ošetrovatelský proces je prostředek k uspokojování základních potřeb pacienta.
- ADL (activity daily living) = aktivity denního života (hygiena, oblékání, výživa...)
- Zdravý člověk zvládá denní aktivity sám.
- V nemoci je člověk limitován – posuzujeme zdravotní stav pacienta.

Sebepéče a soběstačnost

- **Základem ošetrovatelské péče** je hodnocení soběstačnosti a sebepéče pacienta
- **Sebepéče** – samostatné vykonávání denních aktivit (stravování, oblékání...)
- **Soběstačnost** – míra samostatnosti při vykonávání denních aktivit
- **Určení stupně závislosti nemocného** (hodnocení ADL)
- Barthelův test
- **Hodnocení ADL** v ošetrovatelských modelech:
- **V. Hendersonové** – model „14 lidských potřeb“
- **M. Gordonové** – model „fungujícího zdraví“